

за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

2. Шай Р. Я. Окремі аспекти дослідження генезису правоохоронної функції держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2015. № 824. С. 357–362.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. 2-ге вид., доповнене і перероблене. Київ: Правова єдність, 2010. 520 с.

4. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.

5. Черноголовкин Н. В. Теория функций социалистического государства / Н. В. Черноголовкин. Москва: Юридическая литература, 1970. 216 с.

6. Лазарев В.В. Теория государства и права. Актуальные проблемы. Москва: Акад. МВД РФ, 1992. 153с.

7. Джураєва О. О. Генеральна функція держави *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць.* 2004. Вип. 22. 1072 с.

8. Аракелян М.Р. Новое содержание правозащитной функции современного Украинского государства. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць.* 2012. Вип. 67. 768 с. С. 32-39.

СОЦІАЛЬНЕ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Мельник О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Чеховська Г. М.

*студентка I курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Право, як й інші соціальні засоби здійснює свої функції не ізольовано, а в єдиному комплексі і тісній взаємодії з іншими соціальними регуляторами. Системна цілісність усіх видів соціальних норм у своїй сукупності забезпечує нормальну життєдіяльність

суспільства. Тому, як зазначає у цьому зв'язку В. Нерсесянц, автор праці «Загальна теорія права і держави», пошуки оптимальних варіантів сполучення правових форм впливу з регулятивними можливостями інших соціальних норм є одним із центральних завдань всієї соціальної політики [1, с. 81].

Принагідно зауважено, термін «регулювання» походить від латинського слова «regulo» – «правило» та означає упорядкування, приведення чогось у відповідність з чимось. У юридичній літературі існують різні підходи до проблеми соціального регулювання: від релігійних до класових, від біхевіористських (пов'язаних з поведінкою суб'єктів) до кібернетичних [2, с. 293].

Соціальне регулювання – це здійснюваний за допомогою системи спеціальних засобів вплив суспільства на поведінку суб'єктів з метою упорядкування відносин та забезпечення соціального компромісу. У юридичній літературі існують різні підходи до проблеми соціального регулювання: від релігійних до класових, від біхевіористських (пов'язаних з поведінкою суб'єктів) до кібернетичних [2, с. 293].

Під правовим регулюванням П. Рабінович розуміє здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [3, с. 151].

В свою чергу, А. Черданцев зазначає, що правове регулювання – це упорядкування суспільних відносин за допомогою норм права та інших правових засобів (актів застосування, договорів тощо) [4, с. 342].

Як вказує О. Лейст, регулювання – не єдина функція соціальних норм, відмінних від права. Вона – складова частина оціночного мислення, завдяки якому люди і колективи самовизначаються у суспільстві, орієнтуються в конкретних історичних умовах і адаптуються до них. Соціальні норми – це стабільні узагальнені оцінки ситуацій, відношень, дій людей, що повторюються в даному суспільстві, оцінки, що здатні впливати на поведінку людей і суспільні відношення [5, с. 183].

Питання співвідношення соціального і правового регулювання є актуальним з огляду на два аспекти проблеми: з одного боку, норми права знаходяться в загальній системі соціальних норм, а з іншого боку, – особлива, більш важлива роль саме правового регулювання примушує розглядати його окремо у співвідношенні з іншими соціальними нормами. При цьому враховується, що такі види норм не протиставляються одна одній, однак має місце суттєвий вплив правових норм на інші складові соціального регулювання. Дана проблематика знаходилася в центрі уваги провідних вчених-правознавців: С. Алексєєва, В. Бабкіна, О. Зайчука, А. Зайця, О. Копиленка,

О. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Петришина. Соціальне регулювання характеризується як вплив суспільства на поведінку суб'єктів з метою упорядкування відносин та забезпечення соціального компромісу, здійснюється за допомогою системи спеціальних заходів і має два різновиди: індивідуальне та нормативне. Мірою поведінки індивіда та критерієм оцінки цієї поведінки виступають в суспільстві саме соціальні норми. У становленні соціального регулювання найбільш суттєвим фактором є виникнення нормативного регулювання, яке дає змогу запровадити єдиний, безперервно діючий порядок у суспільних відносинах, підпорядкувати поведінку людей загальним і однаковим умовам, що диктуються вимогами економіки, влади, нормами усього соціального життя. Кожна норма у суспільстві – це певний критерій оцінки форм поведінки, вона впливає на сферу соціальної свідомості, зв'язується з ним, з існуючою системою цінностей.

С. Алексєєв, досліджуючи не тільки існування і дію в суспільстві соціальних норм, а й їх регулюючу функцію, виділяє п'ять основних ознак соціальних норм. 1. Вони є загальними правилами, тобто соціальні норми встановлюють правила поведінки в суспільстві, визначають, яким може або повинно бути поведіння суб'єктів з погляду інтересів суспільства. При цьому соціальні норми діють безупинно в часі, мають багаторазовість дії і спрямовані на невизначене коло осіб. 2. Дані норми виникають у зв'язку з вольовою, свідомою діяльністю людей. Одні соціальні норми створюються в процесі цільової діяльності, інші виникають у багаторазово повторюваних актах поведіння суспільства, і виступають як його зразки й стереотипи, треті формуються у вигляді принципів, що закріплюються в суспільній свідомості. 3. Соціальні норми регламентують форми соціальної взаємодії людей, тобто спрямовані на регулювання суспільних відносин, поведіння в суспільстві. 4. Вони виникають у процесі історичного розвитку і функціонування суспільства. Соціальні норми мають своє місце в історії суспільства, свою історичну долю, вони відбивають процеси його розвитку, впливають на його темпи і характер, стабілізують соціум і є як породженням, так і регулятором зазначених процесів. 5. Нарешті, ці норми відповідають типу культури і характеру соціальної організації суспільства [6, с. 595].

Таким чином, взагалі соціальні норми утворюють цілісну систему регуляторів, за допомогою яких здійснюється вплив на свідомість та поведінку суб'єктів. Багатогранність соціального життя породжує різноманітність соціальних регуляторів суспільних відносин.

Аналізуючи правове регулювання, слід зауважити, що воно впливає на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права. В умовах формування в Україні основ правової

держави роль і значення правового регулювання суспільних відносин набуває особливої актуальності. Адже головною ознакою моделі держави, що характеризується як правова, виступає саме ознака високої правової врегульованості суспільних відносин. Тому питання підвищення ролі права постають у центрі уваги і відображаються у найважливіших державних і громадських документах.

Підсумовуючи зазначене вище, можна дійти висновку, що правове регулювання є складовою частиною соціального регулювання. Адже воно забезпечує невід'ємні права і свободи людини, створює можливості для розвитку кожної особистості, забезпечує можливості для її прояву активності й функціонування. У правовій соціально орієнтованій державі, до якої прагне Україна, розвиток суспільства потребує не тільки соціального регулювання взагалі, але й визначеної міри правового регулювання, для нормального функціонування суспільства.

Література:

1. Нерсесянц В. С. Загальна теорія права і держави. Підручник для юридичних вузів і факультетів. – М. : Видавнича група НОРМА-ИНФРА, 1999. 552 с.
2. Венгеров А. Б. Теорія держави і Права. Москва: Юриспруденція, 1999. С. 300.
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права. Київ: Атіка. 1995.
4. Черданцев А. Ф. Теорія держави і права: Підручник для вузів. Москва: Юрайт, 2001.
5. Лейст О. Е. Сутність права. Проблеми теорії і філософія права. Москва: Зерцало, 2008. 340 с.
6. Алексеев С. С., Архипов С. І., Ігнатенко Г. В. та ін. Теорія держави і права: Підручник для юридичних вузів і факультетів / Відп. ред. : В. М. Корельський, В. Д. Перевалов. Москва : Норма, 2003.